

ЛІТЕРАТУРА

1. Методы экспериментальной микологии (справ.) / Ред. В. И. Билай. – К.: Наук. думка, 1992. – 551 с.

СОЗОЛОГІЯ ЛАНДШАФТУ ЯК НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА**В. М. Шушняк, Г. С. Савка**

Львівський національний університет ім. Івана Франка, УКРАЇНА
shushniak@gmail.com; savka.halyna@gmail.com

У 2015–2016 навчальному році на кафедрі фізичної географії Львівського національного університету імені Івана Франка впроваджено нову навчальну дисципліну «Созологія ландшафту». Дисципліна розрахована на підготовку студентів старших курсів зі спеціальності 103 «Науки про Землю». Ландшафтну созологію як спеціалізовану навчальну природоохоронну дисципліну виділив професор С. М. Стойко серед інших дисциплін геосозологічного циклу: екосозології людини, фітосозології, зоосозології, педосозології, гідрозозології, аерозозології, заповідної созології, економічної созології, правової созології, космосозології [1; 2]. При цьому об'єктом ландшафтної созології за С. М. Стойко є трансформовані ландшафти, їх техногенне забруднення та заходи ренатуралізації.

Термін «созологія» є винятково вдалим для означення наукового природоохоронного напрямку в ландшафтознавстві завдяки його лаконічності та змістовній ємкості. Старогрецьке слово «sodzo» перекладають як «охороняти», «зберігати», «зцілювати». Стосовно ландшафтних комплексів цей термін можна трактувати як «охороняти», «зберігати», «відтворювати», що й визначає предмет созології ландшафту. Проте, розробники навчального курсу в якості об'єкту дисципліни пропонують розглядати не всі ландшафтні комплекси, а тільки ті, які вміщують культурну і/або природну спадщину. Поняття культурної та природної спадщини є однією з основних дефініцій глобальної стратегії сталого розвитку і тому має виключно важливе значення в імплементації багатьох міжнародних природоохоронних конвенцій.

Таким чином, созологія ландшафту – це науковий напрямок у ландшафтознавстві, об'єктом якого є ландшафтні комплекси як носії культурної та природної спадщини, предметом – стратегія, тактика і механізми охорони, збереження та відтворення цих ландшафтних комплексів.

Програмою навчальної дисципліни передбачено вивчення 8 тем, на які відведено 30 аудиторних годин, з яких 24 лекційних і 6 практичних. Нижче наведено основний зміст пропонованих тем.

Тема 1. Вступ до созології ландшафту. Цілі і завдання дисципліни, структура. Основні визначення та поняття. Созологія ландшафту як розділ геосозології. Співвідношення созології ландшафту і заповідної справи. Історія розвитку заповідної справи. Созологія ландшафту в контексті стратегії сталого розвитку. Поняття созології ландшафту в імплементації Європейської ландшафтної конвенції.

Тема 2. Ландшафтні комплекси як носії природної і культурної спадщини. Роль природної і культурної спадщини в житті суспільства, його місце в територіальній організації та державній політиці. Основні поняття, ознаки, категорії природної і культурної спадщини. Ідеологія спадщини. Специфіка об'єкта і явищ природно-культурної спадщини. Екологічна культура як явище спадщини й етнічний атрибут. Ландшафтний підхід до охорони та використання природної і культурної спадщини. Цілі, завдання та принципи управління спадщиною. Географічні особливості розміщення об'єктів і явищ спадщини. Основні проблеми вивчення, охорони й використання культурної та природної спадщини.

Тема 3. Созологічні аспекти ландшафтного різноманіття. Біологічне (біотичне) і ландшафтне різноманіття, співвідношення понять. Вплив теорій екологічної географії, острівної географії, ландшафтно-екології на географізацію проблем біорізноманіття. Форми біотичного і ландшафтного різноманіття. Ландшафтні ніші. Репрезентативність ландшафтних комплексів. Природність ландшафтних комплексів. Стале використання компонентів біологічного різноманіття в Конвенції про охорону біологічного різноманіття. Ландшафтне різноманіття та його охорона в положеннях Всеєвропейської стратегії збереження біологічного та ландшафтного різноманіття. Критерії й індикатори ландшафтного різноманіття. Форми збереження ландшафтного різноманіття.

Тема 4. Ландшафтно-созологічні підходи в охороні дикої флори і фауни. Ініціативи IUCN у збереженні видів дикої флори і фауни. Списки загрожуваних видів дикої флори і фауни. Ландшафтознавче трактування понять *оселище (habitat)*, *середовище існування*, *біоценоз*, *біотоп*, *геотоп*, *екосистема*, *ареал*. Ландшафтознавчі аспекти міжнародних нормативів збереження видів дикої флори і фауни в Директиві про охорону диких птахів 79/409/ЄЕС та Конвенції про охорону дикої флори і фауни та природних оселищ (Берн, 1979 р.). Класифікації габітатів CORINE та EUNIS. Ідеологія екологічних мереж ПРИРОДА 2000, СМАРАГД та ландшафтний підхід їх імплементації в сучасних умовах України.

Тема 5. Ландшафтно-созологічна оцінка об'єктів неживої природи. Созологічна ідентифікація об'єктів неживої природи. Специфіка охорони об'єктів неживої природи. Розвиток поняття «геоспадщина» (пам'ятки неживої природи, геосайти, геопарки). Геосайти (геовиділи) як об'єкти ландшафтно-созологічного аналізу. Ініціативи збереження геоспадщини UNESCO IUCN, IUGS, ProGEO. Ландшафтно-созологічні аспекти розвитку геотуризму.

Тема 6. Созологічна оцінка культурних ландшафтів. Основи вчення про культурні ландшафти. Трактування поняття «культурний ландшафт» у ландшафтно-созологічному контексті. Созологічні типи культурних ландшафтів за ICOMOS. Созологічні актуальні ознаки культурних ландшафтів за IUCN. Созологічна оцінка сакральних ландшафтів, етнокультурних ландшафтів, ландшафтів із традиційним господарським використанням.

Тема 7. Оцінка впливів на ландшафтні комплекси. Вплив антропогенної трансформованості природних територіальних комплексів на їхню созологічну цінність. Стійкість геосистем, кількісні показники стійкості та основні методи їх оцінювання. Типологія ландшафтних екосистем за їх стійкістю. Фрагментація ландшафтів.

Тема 8. Ландшафтне планування та проектування природоохоронних територій. Співвідношення понять «природно-заповідні території», «території протекційної охорони», «території збереження консерваційної охорони», «захищені території (protected area)», «особливо охоронювані території», «природно-заповідний фонд». Значення захищених територій у наданні екосистемних послуг і збереженні культурних цінностей. Принципи визначення категорій захищених територій за IUCN-WCPA. Специфіка природно-заповідного фонду України. Розбудова екологічних мереж. Ландшафтне обґрунтування меж територій ПЗФ. Ландшафтне проектування ПЗФ. Созологічні аспекти ландшафтно-політики, планування й управління.

Таким чином, созологія ландшафту як навчальна дисципліна є необхідною для підготовки фахівців природоохоронних установ, основним завданням яких є збереження природної та культурної спадщини.

ЛІТЕРАТУРА

1. **Стойко С. М.** Геосозологія – наука про охорону біосфери як глобальної соціоекосистеми // Проблеми створення Екологічної Конституції Землі. – Львів: НЛГУУ, 2006. – С. 157–164. (Наук. вісн. / Нац. лісотехн. ун-т України. – Вип. 16.8).
2. **Стойко С.** Геосозологія – інтегральна природоохоронна наука. Завдання созології ландшафтів // Вісн. Львівськ. ун-ту. Серія геогр. – 2009. – Вип. 37. – С. 11–20.

УДК 591.9:502.75
ББК 28.58+28.6
Р32

*Рекомендовано до друку рішенням науково-технічної ради
Національного природного парку «Черемоський» (протокол № 1 від 12 травня 2016 р.)
та вченої ради Чернівецького обласного краєзнавчого музею (протокол № 1 від 23 березня 2016 р.)*

Голова редакційної колегії: *А. В. Юзик*, заступник директора з наукової роботи
Національного природного парку «Черемоський»

Відповідальний секретар редакційної колегії: *Д. І. Юзик*, молодший науковий співробітник
Національного природного парку «Черемоський»

Члени редакційної колегії: к. б. н., доцент **В. В. Буджак** (Чернівецький національний університет ім. Юрія Федьковича); к. б. н., ст. н. с. **М. В. Величко** (Національна академія Служби безпеки України); д. б. н., професор **М. М. Марченко** (Чернівецький національний університет ім. Юрія Федьковича); к. г. н., ст. н. с. **В. П. Коржик** (Національний природний парк «Хотинський»); к. б. н. **І. В. Скільський** (Чернівецький обласний краєзнавчий музей); д. б. н., професор **Ю. М. Дмитрук** (Чернівецький національний університет ім. Юрія Федьковича); д. б. н., професор **М. М. Федоряк** (Чернівецький національний університет ім. Юрія Федьковича); д. б. н., професор **І. І. Чорней** (Чернівецький національний університет ім. Юрія Федьковича); к. б. н. **А. І. Токарюк** (Чернівецький національний університет ім. Юрія Федьковича); д. б. н., професор **С. С. Руденко** (Чернівецький національний університет ім. Юрія Федьковича); **В. О. Гребенщиков** (Національний природний парк «Черемоський»)

Регіональні аспекти флористичних і фауністичних досліджень :
Р32 матеріали Третьої міжнар. наук.-практ. конф. (13–14 трав. 2016 р., смт Путила – м. Чернівці, Україна) / наук. ред. І. В. Скільський, А. В. Юзик ; М-во екології та природ. ресурсів України, Нац. природ. парк «Черемоський» та ін. – Чернівці : Друк Арт, 2016. – 352 с.

ISBN 978-617-7172-44-3

У матеріалах конференції представлені результати досліджень науковців з України, Польщі, Румунії, Республіки Молдова і Російської Федерації. Вони відображають теоретичні, методологічні та практичні проблеми моніторингу біологічного і ландшафтного різноманіття, становлення й розвитку заповідної справи, актуальні питання охорони природи, екологічної освіти, рекреації.

Для співробітників наукових установ, викладачів і студентів природничих спеціальностей вищих навчальних закладів, учителів біології та географії загальноосвітніх шкіл, екологів і краєзнавців.

УДК 591.9:502.75
ББК 28.58+28.6

ISBN 978-617-7172-44-3

© Колектив авторів, 2016
© ТОВ «Друк Арт», 2016